

Het Manhuis in Goes in de zeventiende eeuw

Frank de Klerk

Het zijn bepaald niet de minste lieden, die in het midden van de zeventiende eeuw een plaats reserveren in het nieuwe Manhuis aan de Zusterstraat in Goes. Met de oprichting van het stadsweeshuis in 1628 ontstaat al de mogelijkheid dat ook bejaarden, zowel mannen als vrouwen, woonruimte en verzorging kopen. Het Weeshuis wordt gevestigd in het sinds ca. 1600 grotendeels leegstaande klooster van de Zwarte Zusters, en dat zit voorlopig nog niet vol met kinderen. Hier krijgen ouderen die daar voor betalen een dak boven het hoofd, een plaats bij de haard en dagelijks eten. Ze dienen zelf een bed met dekens, een waterpot en wat keukengerei mee te nemen. Bij hun overlijden vallen deze goederen toe aan het huis. In de eetzaal nemen de bewoners aan tafels plaats in volgorde van inschrijving. Aanvankelijk is het Manhuis min of meer onderdeel van het Weeshuis, bestuur (buitenvaders en –moeders) en administratie lopen door elkaar, en wezen en ouden van dagen zitten op elkaars lip onder één dak. Dit leidt tot strubbelingen. De oplossing wordt gevonden in de bouw van een afzonderlijk Manhuis, waarvoor de stad enkele

huisjes aan de straat afbreekt. Het sobere gebouw met veel schoorstenen komt in het verlengde van het Weeshuis te staan. Een dergelijk woonzorgcomplex is in die tijd blijkbaar een noviteit; uit andere delen van Zeeland haasten ouderen zich naar Goes om een kamer te huren voor hun oude dag. Niet alleen neemt zo het aantal welgestelde Goesenaars in één klap toe. Ze zijn op diverse zakelijke gebieden nog actief ook, waarmee de Goese notarissen meer werk krijgen. Daarnaast kloppen ze voor testamenten hier ook aan, ze worden immers toch een dagje ouder.

Het nieuwe gebouw komt begin 1656 gereed. De enige decoratie die de stad zich veroorlooft is een monumentale ingangspartij, met daarboven beeldjes van een rijke oude man en een dito vrouw. Dit zijn de bewoners waar het stadsbestuur op mikt; in later eeuwen zal het Manhuis synoniem worden voor tehuis voor arme bejaarden, maar dat is niet de oorspronkelijke doelgroep. Deze betaalt een behoorlijke som geld

Het nieuwe gebouw komt begin 1656 gereed. De enige decoratie die de stad zich veroorlooft is een monumentale ingangspartij, met daarboven beeldjes van een rijke oude man en een dito vrouw. Dit zijn de bewoners waar het stadsbestuur op mikt; in later eeuwen zal het Manhuis synoniem worden voor tehuis voor arme bejaarden, maar dat is niet de oorspronkelijke doelgroep. Deze betaalt een behoorlijke som geld

dat is niet de oorspronkelijke doelgroep. Deze betaalt een behoorlijke som geld

om verzekerd te zijn van een onbezorgde levensavond. Voor honderd pond Vlaams koopt een vrijgezel zich in, het dubbele moet een echtpaar betalen. Ook worden tarieven in Carolusgulden gesteld: deze variëren van 800 voor een vrijgezel tot 1600-1800 gulden voor een echtpaar. Verschil moet er zijn, in sommige gevallen betalen alleenstaanden extra om een kamertje voor zichzelf alleen te reserveren, of wordt er meer ingezet om een betere kamer te krijgen. Hieronder volgt een lijst met bewoners die in het nieuwe Manhuis worden opgenomen, met enkele bijzonderheden. Het register met inschrijvingen bevindt zich in het archief van het Burgerlijk Ambbestuur van Goes, inv.nr. 86. Inschrijvingen uit de periode 1628-1655 bleven ook bewaard. Die komen in een later vervolg aan bod.

Een paar voorbeelden van inschrijvingen:

31 januari 1656 Pieter Loontjes van Middelburg koopt zich in voor 850 gulden. Hij overlijdt 22 december 1659. Een dag eerder laten hij en zijn vrouw een testament opstellen. Zijn vrouw Catharina van Ee zal zijn goederen erven.

RAZE.inv.nr. 2083, fol. 232r. 21 december 1659.

29 februari 1656 Lambregt de Puijt en zijn vrouw Willemijntjen Puijts kopen zich in voor 1400 gulden. Lambregt overlijdt 7 april 1677. Willemijntjen overlijdt 4 januari 1661. In 1658 laten zij een testament opmaken; Lambregt is dan nog welvarend, zijn vrouw is ziekelijk.

RAZE.inv.nr. 2070, fol. 86r. 9 januari 1658.

Als Jacques le Candele in 1660 na een buitenlandse reis terugkomt in het Manhuis, blijkt dat zijn kamer wordt bewoond door Franchois Zegerssen. Een notaris krijgt opdracht om Zegerssen binnen 24 uur uit de kamer te zetten. Zegerssen zelf is niet onder de indruk van de boodschap van de notaris: 'ick en trecke mij dese sake in 't minste niet aen'. Blijkbaar heeft Le Candele op den duur toch zijn kamer teruggekregen.

In 1668 machtigt hij Mattijs Berckerloo, procureur voor het Hof van Holland in Den Haag, om namens hem bezwaar te maken in de zaak van deurwaarder Willem van Disselen de Smit over de nalatenschap van Pieter le Candele, van wie de erfenis wordt betwist door Theodorus Rohard, koopman te Amsterdam, zoon van wijlen Johan Rohard en Anthonette le Candele.

Bij zijn overlijden in 1669 wordt zijn boedel in het Manhuis beschreven, die bestaat uit een grote voorraad stoffen, schilderijen en boeken. De waarde wordt getaxeerd op 366 pond.

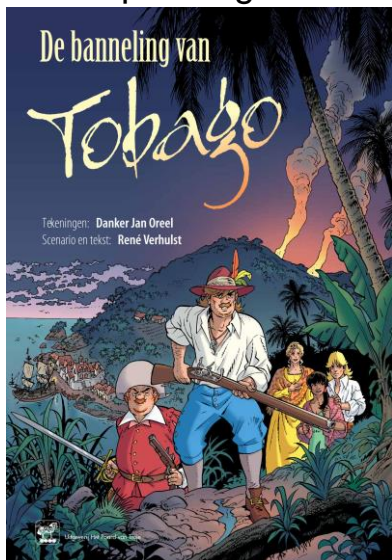
RAZE.inv.nr. 2091, fol. 34r. 6 september 1660. Idem inv.nr. 2086, fol. 223r. 14 februari 1668.

Idem inv.nr. 2092, 175v. 13 februari 1669.

29 november 1656 Lucas Pol en zijn vrouw Mayken Claes, van Vlissingen, kopen zich in voor 1750 gulden. Mayken overlijdt op 30 augustus 1662, en op 2 september wordt begraven. Lucas overlijdt op 6 april 1665 en wordt begraven op 9 april.

Tot zover het register. In een volgend deel zal aandacht worden besteed aan meer inschrijvingen in het Manhuis. Over Lucas Pol en zijn vrouw Mayken Claes, ingeschreven op 29 november 1656, nog het volgende. Hij bezoekt enkele keren een notaris te Goes, en legt verklaringen af over zijn verblijf op het Zuid-Amerikaanse eiland Tobago in 1633. Met name geeft hij informatie over het wanbestuur van de gouverneur William Gayner. Over Pol, zijn avonturen op

Tobago en zijn komst naar Goes schreven René Verhulst en Danker Jan Oreeel een stripboek getiteld: De Banneling van Tobago. Dit verscheen bij uitgever Het Paard van Troje in juni 2013 in het kader van het Goes-Latijns Amerikajaar. Het werd gepresenteerd in de tuin van het Manhuis, en aangeboden aan de ambassadeurs van Cuba en Trinidad en Tobago. De notariële verklaringen van Pol passen in het proces dat William Gayner voert tegen zijn opdrachtgevers om zijn onkosten en achterstallig loon als gouverneur van Tobago uitgekeerd te krijgen. Dit is een langlopende zaak. Na Gayner's overlijden zet zijn weduwe het proces voort. De verklaringen van Pol zijn bedoeld om de aanspraken van Gayner te ontkrachten. Overigens is Lucas betrokken bij de verkoop van het clavecimbel van wijlen Sara Crosse in 1660 aan Joan Clerck, koopman te Vlissingen.

RAZE.inv.nr. 2071, fol. 173r. 13 oktober 1660. Idem 2091, fol. 68v. Verklaring over Tobago, 27 maart 1662. Idem 2092, fol. 1v. Verklaring over Tobago, 9 september 1662.